

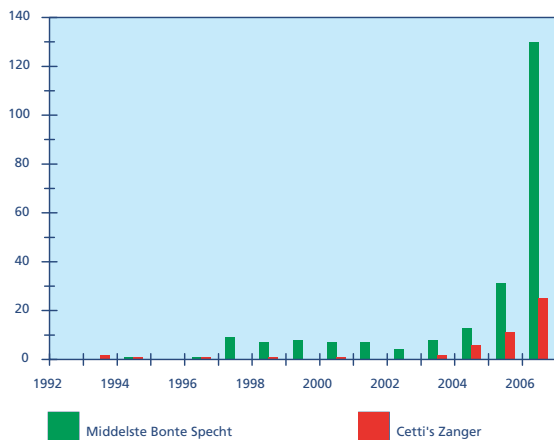
Zeldzame broedvogels in 2006: Koereiger, Wilde Zwaan, Zeearend, Bijeneter, Middelste Bonte Specht en meer fraais

In het laatste weekend van oktober kwamen de districtskoördinatoren van het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB) bij elkaar aan het Veerse Meer. Behalve vergaderd werd er natuurlijk veel gesproken over vogelnieuwtjes. Hierop is de eerste impressie hieronder gebaseerd. In het broedvogelrapport, dat begin 2008 verschijnt, zal alles gedetailleerd na te lezen zijn.

(Boven) Kuifleeuwerik op nest met 4 eieren, Veldhoven, 8 april 2006. Foto: Lesley Smits

Bijeneters, de ouders met twee van de drie jongen, Drenthe, 17 augustus 2006. Foto: Harvey van Diek

Figuur 1. Aantal territoria van Middelste Bonte Specht en Cetti's Zanger (waarschijnlijk incompleet) in 1992-2006.

Witte reigers en Wilde Zwanen

Het blijft de Grote Zilverreigers voor de wind gaan. Nadat in 2005 de teller in de Oostvaardersplassen net onder de 100 bleef steken (97 nesten), werden dit jaar liefst 143 nesten geteld. In De Wieden (Ov) werden 4 broedgevallen gemeld en in Easterkar nabij het Tjeukemeer bestonden sterke vermoedens (o.a. voedselvluchten van een paar). Overzomerende paren elders kunnen de voorbode zijn van verdere uitbreiding.

Ook de Kleine Zilverreiger bereikte met minimaal 116 nesten een record. Zowel in de Oostvaardersplassen als de Braakmanpolder (Zeeuws-Vlaanderen) werden 25 nesten geteld en in het Quackjeswater zelfs 55. Kleinere aantallen waren aanwezig in Lepelaar-kolonies op Schiermonnikoog en Terschelling (beide 5) en in een Blauwe Reiger-kolonie in West-Brabant (1). Ter herinnering: in 1999 waren er 9 paren in heel Nederland! Aan de rand van de Kleine Zilverreiger-kolonie in de Braakman bleek een nest met twee afwijkende eieren van een Koereiger te zijn (H. Castelijns & M. Ploegaerts)! Bij een volgend bezoek was het nest helaas leeg. Dit is pas het tweede zekere broedgeval in ons land nadat een poging in 1998 in De Wieden in de jongenfase mislukte.

Een paartje Kwakken bracht twee jongen groot in de Oostvaardersplassen. Elders in het land zijn paren gemeld uit Artis (zeker 17 vrijvliegende paren), de Nieuwkoopse Plassen, de Tienhovense Plassen en langs de Lek in Utrecht. Het aantal gemelde Woudapen is nog zo laag (2 territoria Tienhovense Plassen, 1 bij Kinderdijk) dat dit incompleet moet zijn.

Één van de grote verrassingen van 2005 waren de broedende Wilde Zwanen in Drenthe. In 2006 keerden de adulte vogels terug naar hetzelfde nest. Twee jongen kwamen groot.

Spectaculaire roofvogels

Het kan niemand zijn ontgaan dat er in 2006 voor het eerst sinds mensenheugenis een paartje Zeearenden broedde in ons land. Één jong verliet het nest in de Oostvaarders-

plassen. De vestiging lag in de lijn der verwachting, nadat de soort al enkele jaren jaar rond in het gebied aanwezig was en ook gezien de westwaartse gebiedsuitbreiding, maar vormt toch het hoogtepunt van het jaar (uitgebreide beschrijving in De Takkeling). Eveneens het noemen waard is het broedgeval van Zwarte Wouwen in Midden-Limburg (mislukt in vroege jongenfase). Eerdere zekere broedgevallen vonden plaats in 2000 (nabij Doesburg, mislukt in eifase), 1996 (Deventer, één uitgevlogen jong) en 1984 (De Weerribben, mislukt in eifase). Bij de Slechtvalk leverde het eerste geslaagde grondnest sinds 1926, op een zandplaat in de Westerschelde, één uitvliegend mannetje op.

Herstel Korhoen?

Verheugend nieuws van de Sallandse Heuvelrug, waar tijdens simultaantellingen 23 Korhanen (en 10 hennen) werden geteld. Dit is een onverwacht herstel ten opzichte van de voorgaande zes seizoenen toen 9 (2002) tot 15 (2004) hanen werden gezien. Omzetting van bos in heide zal zeker een rol spelen.

Voor de Kwartelkoning was 2006 het derde tegenvallende jaar op rij. Er werden iets meer dan 80 territoria gemeld, tegen gemiddeld 380 in 1997-2003. In De Wieden werden 2 territoria van het Klein Waterhoen aangetroffen terwijl Kleinst Waterhoenders werden gehoord in Polder Achteraf bij Tienhoven (Ut) en De Weerribben (beide 1).

Net als in voorgaande jaren waren er 2 paartjes Kraanvogels in het Fochtelooërveen aanwezig. Ze brachten samen 3 jongen groot. Op het Dwingelderveld verbleef een paar dat voor zover bekend niet aan een nest begon. Opmerkelijk was een alarmerend mannetje IJslandse Grutto op 20 mei in een weiland op Ameland (N. Both). Ieder voorjaar doen duizenden IJslandse Grutto's ons land aan, maar ze baltsen - laat staan alarmeren - eigenlijk nooit en zijn bovendien begin mei vrijwel verdwenen. Op een slibdepot in het Ketelmeer broedde een paartje Grote Mantelmeeuwen, niet eerder broedde de soort zo diep in het binnenland. De Lachsterns die

vorig jaar, voor het eerst sinds 1958, een broedpoging waagden, lieten verstek gaan. Wel werd op de broedlocatie, Balgzand, op 13-14 juni een adulte vogel gezien. Dankzij het werk van de Oehoesbeschermers (zie oproep in vorige SOVON-Nieuws) werd bekend dat er in 2006 10 jonge Oehoes zijn uitgevlogen in Limburg (3 nesten, 1 territorium) en de Achterhoek (1 nest). Nabij Eindhoven was enkele maanden lang een roepend, solitair, mannetje aanwezig.

Veel Nachtzwaluwen en opnieuw Bijeneters

De eerste indrukken uit 2006 geven aan dat de Nachtzwaluw het nog steeds goed doet in bijvoorbeeld Twente (23 territoria), Drenthe, de ZO-Veluwe (163, in 2005 151) en de Kempen (56 in Leenderbos & Grootte Heide, het hoogste aantal sinds 1987). In het 'Jaar van de Nachtzwaluw' 2007 hopen we meer inzicht te krijgen in de oorzaken van de op zijn minst lokale toename (of herstel) en willen we ook een completer verspreidingsbeeld krijgen.

In het zuidoosten van Friesland bezocht begin augustus een paartje Bijeneters een nest waarin vermoedelijk jongen aanwezig waren; het is onbekend of en hoeveel jongen er werden grootgebracht. Dit is het eerste broedgeval in deze provincie sinds 1965 (Terschelling). In Drenthe brachten twee paartjes 3-4 jongen groot!

Doorbraak Middelste Bonte Specht

Eén van de hoogtepunten van 2006 is de doorbraak van de Middelste Bonte Specht. Speciale inventarisaties leverden in Zuid- en Midden-Limburg een ongelooflijke 72 territoria op, in Twente 35, in het oosten van Brabant zeker 20 en in het westen van Brabant nog eens 3 waarvan één op slechts 5 km van Zeeland, het meest westelijke territorium ooit in ons land. In totaal zijn er dus minimaal 130 territoria opgespoord, een enorm verschil met de 31 in 2005 en de 10-15 tijdens de broedvogelatlas (figuur 1). Een verdere uitbreiding in 2007 lijkt zeer wel mogelijk. Wie vindt deze fraaie soort in Drenthe, de Achterhoek, de Veluwe of bijvoorbeeld een landgoed in het midden van het land?

Zoals bekend gaat het slecht met de Kuifleeuwerik. In Emmen (Dr) en Rijssen (Ov) is hij waarschijnlijk uitgestorven, in Venlo (3), Tilburg (2) en Amersfoort (1) houdt hij nog stand. In een tuin in een nieuwbouw-

wijk in Veldhoven werden 4 eieren uitgebroed op iets meer dan een meter van een schuifpui (zie foto)! Het enige vliegvlugge jong werd helaas kort na het uitvliegen doodgereden (T. Hermans). Je moet er eigenlijk niet aan denken, maar dit zou wel eens het laatst gevonden nest in ons land kunnen zijn....

Verrassend nieuws uit Noord-Brabant waar speciaal onderzoek 31 paartjes Grote Gele Kwikstaart opleverde, vooral in de Kempen (15) en de Peel (9). Niet eerder werden in deze provincie zoveel Grote Gele Kwikken gevonden. Dat de soort het goed doet, blijkt ook uit meldingen buiten het reguliere broedgebied in de Stille Kern (Fl) en tussen de kassen in het Westland (ZH), waar een paartje bij een waterbassin 3 pullen grootbracht!

Cetti's Zanger in de lift

Sinds 2003 neemt de Cetti's Zanger weer toe (figuur 1). De 25 territoria in 2006 vormen een ruime verdubbeling ten opzichte van 2005. Bij het uitblijven van streng winterweer komen de topaantallen uit de jaren zeventig weer in zicht (maximum c. 60 in 1978). De recente aantalsontwikkeling volgt die in Vlaanderen, waar in 1994-2002 slechts 0-5 territoria werden aangetroffen en in 2005 al 65 (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek). In Zeeuws-Vlaanderen waren in 2006 zeker 9 territoria aanwezig, in het Zwanenwater en de Brabantse Biesbosch ieder minimaal 3. De overige territoria werden gemeld in de noordelijke Delta en nabij Zwijndrecht. Dat het niet alleen om ongepaarde zingende vogels gaat, bleek uit waarnemingen van uitgevlogen jongen in Sint Kruis (Zeeuws-Vlaanderen) en het Steurgat (Biesbosch). Ook de Graszanger profiteert van de zachte winters. Op Saeftinge, het bolwerk bij uitstek, werden 25 zangposten gemeld en elders in Zeeuws-Vlaanderen nog eens 5. Verder noordelijk in Zeeland werden 4 territoria gevonden, voorts losse territoria in het Bossche Broek (Den Bosch) en het Develsbos (Zwijndrecht).

Overige nieuwtjes

Voor de Grauwe Klauwier was 2006 een goed jaar behalve in het Bargerveen (42 paar, vergelijkbaar met 2005). In Drenthe werden voor het eerst de meeste territoria buiten het Bargerveen gevonden, bijv. in het westen van de provincie (26 paren, in 2005: 15). Verder werden paren opgespoord onder meer in Twente (4), de Amsterdamse Waterleiding-

Terugkeer Raaf in Nederlandse reigerkolonies?

Het afgelopen seizoen zijn op twee plekken broedgevallen van een Raaf vastgesteld in een kolonie Blauwe Reigers. Het ging om broedgevallen nabij Eemnes (nest in eifase gepredeerd; J. Roodhart, Natuurmonumenten) en bij Culemborg (waarschijnlijk mislukt in late jongenfase; Natuur- en Vogelwacht Culemborg). Het broeden in actieve reigerkolonies lijkt verrassend. Raven nestelen in ons land immers steevast in (meestal uitgestrekt) naaldhout, zelfs in Zuidelijk Flevoland worden de schaarse naaldhoutpercelen geprefereerd. Voor de laatste Raven van de oorspronkelijke, in de jaren twintig uitgeroeide populatie, waren reigerkolonies echter niet ongewoon (voorbeelden in Avifauna van Midden-Nederland, 1971, en Vogels van de Grote Rivieren, 1979). Het verschijnsel is ook bekend uit Engeland (in ieder geval uit de jaren veertig) en uit de Noord-Duitse laagvlakte (momenteel; T. Grünkorn). Zijn deze twee gevallen het begin van een uitbreiding van de Nederlandse broedhabitat? Het is in ieder geval de moeite waard om, ook buiten de kerngebieden van de Raaf, in reigerkolonies goed op te letten!

Peter van Horsssen,
peter.vanhorsssen@wxs.nl

duinen (paar met minimaal 2 jongen), de Leusderheide (Ut) en Vlieland.

Tot slot nog enkele zeldzame zangvogels. Nabij Stevensweert (Lb) zong in mei bijna twee weken een Noordse Nachtegaal (die pas door een foto op internet herkend werd!), langs de Regge (Ov) verbleef enige tijd een Krekkelzanger en op de Noord-Ginkel (Veluwe) een maand lang een zingende Withalsvliegenvanger. Twente noteerde de Kortsnavelboomkruiper als nieuwe broedvogel; een paartje bracht op de Lonnekerberg zeker 4 jongen groot.

Roodmussen zijn weinig gemeld (Ameland 3, Zwanenwater, Stevensweert) en hetzelfde geldt voor de Grauwe Gors (Vught 1, Zuid-Limburg 5). Meldingen van Klapekster, Duinpieper en Ortolaan ontbraken.

Bovenstaand overzicht is nog verre van volledig. Mocht u nog gegevens over zeldzame broedvogels hebben, dan ontvangen we die graag zo snel mogelijk. Het verslag over 2005 valt komend voorjaar bij alle LSB-tellers in de bus als dank voor hun inspanningen!

Arjan Boele

Het LSB is een onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring. Het LSB-project wordt uitgevoerd in samenwerking met het CBS en wordt financieel mogelijk gemaakt door het Ministerie van LNV.